

2021. I. félév

EUSRAT

Műhelytanulmányok

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

2021. I. félév

EUSTRAT

Műhelytanulmányok

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Impresszum

**A Nemzeti Közszerológálati Egyetem
Eötvös József Kutatóközpont
Európa Stratégia Kutatóintézet kiadványa**

Szerkesztőbizottság

Bagi Nikolettá Dóra

Pató Viktória Lilla

Schmidt Laura

Tóth Bettina

Lektor

Navracsics Tibor

A szerkesztőség címe: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

A szerkesztőség e-mail-címe: schmidt.laura@uni-nke.hu

Weboldal: <https://eustrat.uni-nke.hu>

Kiadó: Nemzeti Közszerológálati Egyetem, Ludovika Egyetemi Kiadó

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

A kiadásért felel: Deli Gergely rektor

Olvasószerektők: Gergely Zsuzsánna, Resofszki Ágnes

Korrektor: Bíró Csilla

Tördelőszeresztő: Fehér Angéla

ISBN 978-963-531-786-8 (elektronikus PDF)

ISBN 978-963-531-787-5 (ePub)

Tartalom

Szerzők rövid szakmai életrajza	5
EUSTRAT Műhelytanulmányok 2021. I. félév	10
<i>Gát Ákos Bence</i> Az Európai Unió 2020-ban VIII. – A jogállamiság-politika előretörése	11
<i>Tárnok Balázs</i> Az Európai Bizottság lesöpörte az asztalról a Minority SafePack kisebbségvédelmi kezdeményezést	16
<i>Gát Ákos Bence</i> Az EU Alapjogi Chartája – a kifogatott instrumentum?	24
<i>Gát Ákos Bence</i> Jogellenes próbálkozás Magyarország és Lengyelország megbüntetésére	27
<i>Tárnok Balázs</i> Vajúdtak a hegyek és egeret szültek – az uniós lobbí átláthatóvá tételének újabb felvonása	30
<i>Gát Ákos Bence</i> Az Európai Bíróság szerepvállalása az uniós jogállamiság-politikában	38
<i>Bence Ákos Gát</i> Charter of Fundamental Rights of the European Union: A Reinterpreted Instrument?	41
<i>Pató Viktória Lilla</i> Az Európai Unió 2020-ban X. – Digitális szakpolitikai összefoglaló	44
<i>Pató Viktória Lilla</i> Nyilvános és ingyenes digitális hálózatok, Magyarország pályázati teljesítménye a WiFi4EU projektben	49
<i>Pató Viktória Lilla</i> Integráció az innováció útján, megalakult az Európai Innovációs Tanács	53
<i>Pató Viktória Lilla</i> „Ez egy boldog nap” – 2021 Digitális Közgyűlés Lisszabonban	60
<i>Pató Viktória Lilla</i> Magyarország igazságügyi rendszerének digitális fejlettsége: tanulságok a 2021-es uniós igazságügyi eredménytábla mutatóiból	64
<i>Áron James Miszlivetz</i> Cybersecurity in the European Union: Possibilities and Perspectives	68
<i>Viktória Lilla Pató</i> How EU Council Pandemic-Trio-Presidency Fosters Artificial Intelligence	73

<i>Bagi Nikoletta Dóra</i>	
Tagállami mozgástér az Európai Szemeszter tükrében – avagy csorbítja-e az Európai Szemeszter a tagállamok önálló gazdaságpolitikáját	78
<i>Tárnok Balázs – Nagy Dénes András</i>	
Folytatódik? A nemzeti régiókról szóló európai polgári kezdeményezés jövője	83
<i>Varga Csilla</i>	
Kettős állampolgárság – az élet hol ad, hol elvesz	89
<i>Tárnok Balázs</i>	
Véget ért a nemzeti régiókról szóló európai polgári kezdeményezés aláírásgyűjtése – mi következik most?	92
<i>Tárnok Balázs</i>	
Újabb pofon a nemzeti kisebbségeknek és az európai értékekbe vetett hitnek az Európai Bizottságtól	100
<i>Balázs Tárnok</i>	
European Commission: Ukraine Must Respect the Rights of National Minorities	104
<i>Kalas Vivien</i>	
Új uniós szintű oktatáspolitikai célok a 2021–2030-as időszakra	109
<i>Kalas Vivien</i>	
Az Európai Unió céljai a digitális oktatás területén – változások és változatlanságok	113
<i>Bagi Nikoletta Dóra – Mislivetz Áron James</i>	
Európai Egyetemek: transznacionális szövetségek és innováció	118
<i>Varga Csilla</i>	
EU–Ukrajna társulási megállapodás: a fejlődés csupán nézőpont kérdése	124
<i>Mislivetz Áron James – Felde András Bence</i>	
Szerbia és az Európai Unió a táguló nyugat-balkáni térségben	127
<i>Bálint Pongrácz</i>	
Three Factors Contributing to the Worsening of Russian–Turkish Relations	140
<i>Petri Bernadett</i>	
Közös uniós független etikai testület víziója az Európai Parlamentben, avagy: „Épelméjű üdülővendégek nem lehet világfürdőhelyet bazírozni”	144
<i>Petri Bernadett</i>	
Vállalati etika járványhelyzetben – felelős vállalatirányítási előírások az uniós jogalkotásban	153
<i>Petri Bernadett</i>	
Képviselői mandátum és frakciótagság – mivel jár a Fidesz-delegáció távozása a néppárti képviselőcsoportból	160
<i>Nagy Dénes András</i>	
Visegrád 30: intézményesül a V4?	166

Szerzők rövid szakmai életrajza

Bagi Nikoletta Dóra a Nemzeti Közszerzők Társasága Nemzeti Közszerzők Társasága Nemzeti Közszerzők Társasága nemzetközi igazgatási alapszakán szerzett oklevelet 2020-ban, jelenleg az NKE kormányzás és vezetés mesterszakán folytatja tanulmányait. Egyetemi tanulmányai alatt két alkalommal nyerte el a Nemzeti Felsőoktatási Ösztöndíjat, illetve az Új Nemzeti Kiválóság Program ösztöndíját. Érdeklődési körének fókuszában az Európai Unió jogrendszere, illetve Magyarország és az unióban betöltött szerepe áll.

Szakmai gyakorlatot folytatott az Országgyűlés Hivatalában, jelenleg az Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézetében gyakorol.

Gát Ákos Bence a párizsi Sciences Pón, a Strasbourgi Egyetemen, a Paris 1 Panthéon-Sorbonne Egyetemen és az ENA-n szerzett jogász-, politológus- és közigazgatási diplomákat, egy évig tanult ösztöndíjasként a barcelonai Pompeu Fabra Egyetemen. 2011-ben megalapította a Duel Amical – vitapolitika.hu nemzetközi internetes vitamagazint. 2014-től az Igazságügyi Minisztérium munkatársa és a Szegedi Tudományegyetem óraadója, kutatóként dolgozott a Századvég Alapítványnál, valamint jogi tanácsadóként az Európai Parlament elnöki kabinetében. 2018-ban lefordította Bertrand Mathieu francia alkotmányjogász professzor *A jog a demokrácia ellen?* című könyvét, 2019-ben saját könyve jelent meg *Küzdelem az európai színtéren – a Magyarországgal szembeni „jogállamiság”-kritika feltáratlan összefüggései* címmel.

Tudományos tevékenységét 2019-től a Nemzeti Közszerzők Társasága Nemzeti Közszerzők Társasága Nemzeti Közszerzők Társasága folytatja doktoranduszként és az Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézet (EUSTRAT) kutatójaként.

Szakterületei közé tartoznak a francia–magyar kapcsolatok, az európai jog és az európai politika, fő kutatási témája az európai uniós jogállamiság-politika.

Kalas Vivien 2019-ben szerzett diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának politológia alapszakán. 2021-ben fejezte be tanulmányait az ELTE ÁJK politikatudomány mesterszakán.

2021 szeptemberétől az ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskolájának PhD-hallgatója.

Az EU Alapjogi Chartája – a kiforgatott instrumentum?

Az Unió Alapjogi Chartája eredetileg nem a tagállamokkal, hanem az uniós intézményekkel szemben követelt alapjogi garanciákat. Ezen változtatna az uniós politikai fősodor, amely a Chartát is a tagállamok számonkérésére használná.

Az Európai Unióban évtizedeken keresztül okozott dilemmát, hogy nem létezett olyan uniós jogi dokumentum, amely biztosíthatta volna, hogy az európai intézmények – a tagállami hatóságokhoz hasonlóan – betartsák az alapvető emberi jogokat és jogállamisági kritériumokat.

Az 1957-ben megalapított közösségben először 1989-ben a maastrichti szerződés előkészítésekor tettek javaslatot egy alapjogokat tartalmazó dokumentum megalkotására. Az Európai Parlament ekkor megszavazott egy alapjogokat rögzítő dokumentumjavaslatot, amelyet azonban az új szerződéssel kapcsolatos tárgyalások során nem fogadtak el. Ezt követően éveket kellett várni arra, hogy a kérdés újra az európai politika figyelmébe kerüljön.

Az amszterdami szerződést előkészítő 1997-es tárgyalások alatt ismételen napirendre került, hogy az Unió saját alapjogi chartával rendelkezzen, de a javaslatot ekkor sem építették be a szerződésbe. Az Európai Unió Alapjogi Chartáját (Alapjogi Charta) végül az 1999-es kölni Európai Tanács következtetéseinek megfelelően 2000. december 7-én, a nizzai szerződéssel egy időben hirdették ki. Ugyanakkor a dokumentum még ekkor is csak intézményközi megállapodás formáját öltötte, amelyet nem lehetett a szerződésekkel egyenértékűnek tekinteni. Az Alapjogi Chartát csak a lisszaboni szerződés 2009-es hatálybalépésekor emelték a szerződések szintjére, ebből következően egy viszonylag új alapjogi instrumentumnak tekinthető.

Az Alapjogi Charta 51. cikke a kezdetektől fogva rögzítette, „címzettjei – a szubszidiaritás elvének megfelelő figyelembevételével – az Unió intézményei, szervei és hivatalai, valamint a tagállamok annyiban, amennyiben az Unió jogát hajtják végre”. A szöveg megalkotói azt is jónak látták előre leszögezni, hogy „a Charta az uniós jog alkalmazási körét nem terjeszti

Az EU Alapjogi Chartája – a kiforgatott instrumentum?

ki az Unió hatáskörein túl, továbbá nem hoz létre új hatásköröket vagy feladatokat az Unió számára, és nem módosítja a Szerződésben meghatározott hatásköröket és feladatokat”.

A fenti megfogalmazásból kitűnik, hogy a 2000-ben hatályba lépett, majd 2009-ben az uniós alapszerződések szintjére emelt Alapjogi Charta eredeti célja szerint elsődlegesen az uniós intézmények alapjogoknak megfelelő működését volt hivatott biztosítani. Ezzel több évtizedes hiátust pótol, hiszen addig ilyen alapjogi dokumentum nem létezett uniós szinten. Alapjogvédelmi szempontból az Unió és intézményei jelentősen le voltak maradva a tagállamokkal szemben, amelyek nemzeti alkotmányos rendszerei már régóta biztosították az állami szervek jogszerű működését. Az uniós jogalkotó a koherenciát szem előtt tartva, másodlagosan tette csak lehetővé, hogy a Chartát bizonyos esetekben – amikor a tagállami hatóságok uniós jogot hajtanak végre – a tagállamok vonatkozásában is alkalmazni lehessen. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az Alapjogi Chartát a tagállamokkal szembeni, általános jogállamisági vizsgálódások eszközének szánták. Sőt éppen egy ilyen kifordított értelmezést megelőzendő rögzítették a Charta 51. cikkében, hogy a Charta nem lehet eszköze semmilyen uniós hatáskörbővítésnek.

A fentiekből következően az európai politikai színtéren elsősorban arról kellene vitákat hallanunk, hogy az uniós intézmények eljárásaik, döntéseik, működésük során megfelelnek-e az Alapjogi Charta rendelkezéseinek, maguk is tiszteletben tartják-e az emberi jogokat és a jogállamiságot. Erre egyébként a Covid-világjárvány kontextusa alkalmat is teremthetett volna, hiszen az uniós intézmények működése megváltozott, és számos jogállami kérdést vetett fel. Az Alapjogi Charta betartásával kapcsolatos vita napjainkban azonban mégsem az uniós intézmények szabályszerű működése körül körvonalazódik. Az uniós politikusok és tisztviselők azon tanakodnak, hogyan tudnák az Alapjogi Chartát is a tagállamokkal szemben alkalmazni.

Az Európai Bizottság 2020. december 2-án tette közzé az Alapjogi Charta EU-n belüli alkalmazásának megerősítésére irányuló stratégiáját. A stratégia a fő fókuszra helyezi, hogyan lehetne hatékonyabban számonkérni az uniós tagállamokon a Chartában foglalt jogokat, és ehhez milyen módon szükséges a különböző civil szervezetek tudását, kapacitásait és hálózatait megerősíteni. A dokumentumból kiderül, hogy „2021-től a Bizottság új éves jelentést terjeszt elő a Charta EU-n belüli alkalmazásáról, amely a Bizottság korábbi, Chartáról szóló jelentéseivel ellentétben szorosabban fogja vizsgálni

a Charta tagállamokon belüli alkalmazását, mélyrehatóbb betekintést biztosít a Bizottságnak ahhoz, hogy értékelje a nemzeti jogszabályok uniós jognak való megfelelését”.

Az Európai Parlament Libe-bizottsága 2021. január 27-én tartott vitát az Alapjogi Chartával kapcsolatos új stratégiáról. Az eszmecsere során is egyértelművé vált, hogy a képviselők nagy része a tagállamokkal szembeni jogállamisági vizsgálódások újabb eszközeként tekint a Chartára. A vitában a szokásos Magyarországgal és Lengyelországgal szembeni bírálatok ismétlődtek, és a középpontban az a kérdés állt, hogyan lehetne az Alapjogi Chartát összekötni a Bizottság uniós tagállamokat monitorozó éves jogállamisági jelentésével, ezáltal is kikényszerítve az uniós szinten kívánatosnak tartott nemzeti politikai fordulatokat.

Az Alapjogi Charta alkalmazásával kapcsolatos uniós gondolkodás könnyen elsikkadhat a jogállamiság körüli hangos politikai viták sorozatában. Érdeemes azonban erre az eszközre kiemeltebb figyelmet fordítani. A Bizottság decemberi közleménye is rögzítette, hogy a Charta alkalmazása egyre több területre terjed ki. Koen Lenaerts, az Európai Bíróság elnöke szintén úgy nyilatkozott tavaly decemberben egy, a Charta 20. évfordulója alkalmából szervezett konferencián, hogy az uniós bíróság elé kerülő fontos ügyekben egyre nagyobb szerep jut a Chartának. Ezek között olyan, a tagállami szuverenitás szempontjából szenzitív területek találhatók, mint a migráció, az igazságszolgáltatás, a foglalkoztatás vagy az adózás. Mindeközben a Charta eredeti célja – az uniós intézmények alapjogokkal szembeni túlkapásai elleni védelem – egyre inkább feledésbe merül.

2021. február 9.

Az EUSTRAT Műhelytanulmányok a Nemzeti Közszerológati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézet munkatársainak azon gyorsjelentéseit tartalmazza, amelyek meghaladják egy blogbejegyzés terjedelmét, tanulmányok előtanulmányaiként szolgálnak. Célunk, hogy minél aktuálisabb témákat dolgozzunk fel kutatási részeredmények bemutatásával. Az elemzések az Európai Bizottság struktúrájának megfelelően a magyarországi viszonylatban is kiemelten kezelt szakpolitikákat fogják össze, úgymint a biztonság- és védelempolitika, a demokrácia és jogállamiság, a digitalizáció, a gazdaság és pénzügy, a kisebbségpolitika, az oktatás és kultúra, valamint a szomszédsg- és bővítéspolitika.

A tanulmánykötetet ajánlom az Európai Unió iránt érdeklődő szakmai közvélemény számára, amely az európai integrációról való intenzívebb kommunikációt szolgálja magyar és angol nyelven egyaránt.

The EUSTRAT Working Papers contains quick reports from the researchers of the Europe Strategy Research Institute of the Eötvös József Research Center at the University of Public Service, which exceed the scope of a blog post, and serve as preliminary studies. Our goal is to process current topics by presenting partial research results. In line with the structure of the European Commission, the analyses bring together policies that are a priority in Hungary, such as security and defence policy, democracy and the rule of law, digitalisation, economy and finance, minority policy, education and culture, neighbourhood and enlargement policy.

I recommend the working papers to the professional public interested in the European Union, which serves for more intensive communication about European integration in both Hungarian and English languages.